

mého názoru o nepřesnosti, jež lze sice bez mrknutí oka prominout studentům politologie, ne již tak autorovi odborné publikace s danou tematikou.

Velmi pozitivně je na druhé straně třeba hodnotit zejména autorovu odvahu předkládat vlastní návrhy v celé řadě více či méně sporných případů, a to zejména v části věnující se financování stran z veřejných zdrojů. Ačkoliv místy (zejména u některých názorů na (ne)soulad některých předpisů s Ústavou ČR nebo u přímých či nepřímých polemik s rozhodováním Ústavního soudu) by si toto kritické hodnocení zasloužilo podrobnější a možná i propracovanější argumentaci (s. 62 nebo s. 92) a pochopitelně ne se všemi předkládanými návrhy a názory musí každý čtenář souhlasit, je nutno ocenit vlastní invenci, s jakou autor popisovanou problematiku oživil. Dokonce si troufám tvrdit, že podobných vlastních námětů mohlo být v rámci celé publikace i více.

Stejně tak je třeba připomenout i patřičnou formální úroveň recenzované publikace. Na mysli mám zejména přiměřeně obsáhlý poznámkový aparát, soupis použité literatury a dalších pramenů a zejména celou řadu zajímavých tabulek, grafů a schémat, které jsou nezanedbatelnou pomůckou čtenářům v mnoha aspektech usnadňující orientaci ve spleťtých otázkách financování stran a vnitrostranických procesů.

Na závěr lze konstatovat, že autor se poměrně náročného (díky volbě tématu) úkolu zhostil velmi dobře a i přes některé výše uvedené výtky či nejasnosti poskytl čtenářům kvalitní a poměrně i ucelený popis zatím nepříliš probádané problematiky (což je zejména u financování politických stran jev poměrně překvapující). Recenzovanou publikaci J. Outlého lze tedy bez obav možno označit za velmi přínosnou, a to nejen pro politologii.

*Milan Podhrázký, Právnická fakulta
Masarykovy univerzity v Brně*

Petr Drulák

TEORIE MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Praha: Portál 2003, 220 s.

Mezinárodní vztahy jsou oborem, který se v podmínkách České republiky stále teprve etabluje a jehož dětské krůčky nepochybně nějaký ten rok ještě potrvají. Mezi řadou překážek, které stojí v cestě zavádění této disciplíny do obecného povědomí (zdaleka nejen) odborné veřejnosti, je intuitivní chápání mezinárodních vztahů jako sféry navýsost praktické, kde se zkoumá, kdo co komu řekl a jaké důsledky z toho vyplynou. Touto optikou na mezinárodní vztahy pohlíží nejen veřejnost, nýbrž také řada studentů společenskovedních oborů. Především jim, ale rozhodně také každému, kdo nechce v otázkách mezinárodních vztahů zůstat odkázán na onu intuici a znalost světa ze stránek novin, je určena kniha Petra Druláka *Teorie mezinárodních vztahů*.

Jak ukazuje již vlastní název, autor má v úmyslu seznámit čtenáře s hlubším myšlenkovým zázemím mezinárodních vztahů a zaměřuje se přitom na teoretické uchopení jejich předmětu. Ačkoli to na první pohled nemusí být zřejmé, jedná se v České republice o čin vpravdě průkopnický. Nebudeme-li brát v úvahu sice imposantně vypadající, nicméně množstvím chyb, nepřesností a plagiátorstvím silně zavánějících pasáží v podstatě diskvalifikovanou *Mezinárodní politiku* Oskara Krejčího, je Drulákova kniha vůbec první českou originální prací na toto téma, která navíc snese i dosti přísná kvalitativní měřítká. Řada zájemců se tak právě jejím prostřednictvím může poprvé seznámit se skutečností, že existuje nějaký teoretický rámeček mezinárodních vztahů a jaké vlastně jsou jeho kontury.

Jestliže jsem o mezinárodních vztazích jako oboru konstatoval, že je v podmínkách České republiky ve svých počátcích, o jeho

teoriích to platí dvojnásob, což je dokladováno i skutečností, že pedagogická a velmi pomalu i publikační aktivita, jež je tímto směrem namířena, se rozvíjí teprve v posledních zhruba pěti letech. Petr Drulák si tuto skutečnost nejen uvědomuje (což je vzhledem k tomu, že právě on je jedním z odborníků, kteří se na této činnosti výrazně podílejí, jen přirozené), ale podařilo se mu ji rovněž vtělit do své knihy. Na jeho práci je patrné – a on sám na to také poukazuje – že má plnit dva cíle: seznámit čtenáře se základy teoretického rámce mezinárodních vztahů a zároveň být učebnicí pro studenty, kteří se o danou problematiku zajímají. Skutečnost, že autor nechtěl vytvářet výlučně odborné dílo, ale ve výrazné míře mu šlo rovněž o využitelnost knihy ke studiu, je dokladována i využitím četných didaktických prvků: např. tučným zvýrazněním řady pojmů, jmen a důležitých termínů, ale zejména tím, že na konec každé kapitoly autor zařazuje jednak seznam otázek a úkolů, jejichž zodpovězení a vykonání prověří pochopení předchozí problematiky, jednak, což je obzvláště významné, přehled další literatury, která je ve vztahu k probíraným tématům důležitá. Fakt, že se jedná o model převzatý ze standardních učebnic mezinárodních vztahů angloamerické provenience (skutečně „učebnicovým“ příkladem zde může být taková „bible“ mezinárodních vztahů, jakou je *Globalization of World Politics* Steva Smithe a Johna Baylise), autorovu snahu nijak nezlehčuje, ba naopak jí dodává na významu – ti, kdo jím předložené nabídky využijí, mohou postupovat stejně jako studenti v zemích, kde jsou mezinárodní vztahy rozvinuty nejdokonaleji.

Ne zcela tradiční a očekávaná je struktura knihy, která je sama o sobě vcelku přesvědčivým důkazem, že se Petr Drulák ambiciózně pokoušel naplnit hned několik cílů najednou. O tom mimo jiné svědčí i rozdělení knihy na dvě odlišné části. Jim ovšem předchází úvodní, velmi důležitá část knihy, jež nese název „Vývoj systému mezinárodních vztahů

a jeho reflexe“ a v níž se autor věnuje především vzájemnému vztahu historie a teorie v mezinárodních vztazích. Jinými slovy řečeno se zde čtenáři nabízí přehledný a ucelený souhrn různých podob mezinárodního systému a zároveň myšlenkové geneze uvnitř oboru.

V první části knihy (s názvem „Základní přístupy“), která by měla být základem Drulákovy práce, nám autor předkládá charakteristiky hlavních přístupů k mezinárodním vztahům, jimiž jsou v jeho podání realismus, liberálně-idealistické tradice, scientismus a kritické teorie, přičemž tuto část završuje rozbohem současných debat v mezinárodních vztazích. S výjimkou oddílu o debatách pak ostatní kapitoly mají jednotné, velmi přehledné i logické vnitřní členění – autor postupně analyzuje hlavní představitele toho kterého přístupu, načež přechází k dalším směrům a kritice. Třebaže k uvedenému členění lze vznést vcelku výrazné výhrady (scientismus oproti autorovu tvrzení není příliš standardní kategorií, navíc jeho odlišnost spočívá v rovině metodologické, nikoli ontologické; kritické teorie jsou v Drulákově knize vrcholně eklektickou kategorií, v níž se setkávají teorie jinak velice rozdílné), jeho jednoznačnou výhodou je srozumitelnost a přehlednost, jichž nicméně není dosahováno na úkor vědecké korektnosti.

Zcela jiná je druhá část knihy, která se nazývá „Základní otázky“ a v níž autor chce čtenářům ukázat, jak se jím představené teorie (či přístupy) vypořádávají s vybranými otázkami mezinárodních vztahů (pro názvy jednotlivých kapitol viz níže). Ve shodě s metodologií první části, jejímž charakteristickým znakem je úsilí o jednotící přístup, autor i zde volí jednotné rozčlenění kapitol, v jejichž rámci sleduje způsoby chápání a řešení každého problému z hlediska přístupů identifikovaných v první části a vše následně sumarizuje v závěrečném shrnutí. Je možná symptomatické, že až na jedinou výjimku (kapitola „Změna a čas mezinárodního řádu“)

nicméně nenachází prostor pro pojednání těchto teorií z hlediska scientismu, čímž nepřímo dokladuje nejistou hodnotu, již má zařazení tohoto přístupu do rámce autorova zpracování tématu. Na druhou stranu je nutno konstatovat, že využití konkrétních problémů pomáhá vhodně a velmi ilustrativně doložit rozdílnosti v pojetích uvedených teorií, takže čtenář, který se s problematikou v knize teprve seznamuje, do ní proniká zřetelně lehčeji.

Jak již bylo řečeno, přestože má kniha Petra Druláka ve svém názvu vetknuto slovo „teorie“ a jako výklad teorií mezinárodních vztahů je také koncipována, autor nezůstává u obvyklých postupů, tj. nepředstavuje například jednu po druhé obecně nejuznávanější teorie, nýbrž snaží se na tento standardní začátek, který tvoří první část knihy, navázat částí druhou, zaměřenou na vybrané konkrétní problémy mezinárodních vztahů, na nichž se odlišnosti teorií snaží konkrétně doložit. Avšak třebaže se jedná o záměr pochopitelný a také chvályhodný, je zároveň dosti rozporuplný, a to přinejmenším ze dvou důvodů. Za prvé se tak autor ochuzuje o možnost výrazně podrobnějšího rozboru vlastních teorií a za druhé jsou velice heterogenní i ony problémy, jež si zvolil pro druhou část knihy.

V prvním případě by knize hlubší rozbor jednotlivých teorií rozhodně slušel – vždyť je-li každé z teorií, jež autor zvolil, věnováno zhruba dvacet stránek a celá část, jež se věnuje vlastnímu rozboru teorií mezinárodních vztahů, jich nemá ani stovku, je jasné, že teorie mohou být představeny jen velmi zkratkovitě. Jakkoli je pro českého čtenáře přínosem již samotný fakt, že má možnost se s touto problematikou fundovaně seznámit, je nepochybně v silách autora – a bylo by to rovněž velice žádoucí – jít dále a do větší hloubky. Samozřejmě je nutno akceptovat skutečnost, že rozsah práce byl limitován, ale pak by stálo za úvahu, zda druhou část knihy podstatně neomezit ve prospěch části první.

V případě druhé části naopak platí, že méně někdy bývá více – autor zde představuje

čtyři vybrané problémy, ale s problematikou teorií mezinárodních vztahů jako celku jsou přitom úzce propojeny jen první dva (Povaha mezinárodního řádu a Změna a čas mezinárodního řádu). Právě tyto problémy jsou kardinálními otázkami, jež v mnohém rozhodují o pojetí mezinárodních vztahů a o tom, jak jsou vnímány, tj. jinými slovy řečeno, jaké teorie mezinárodních vztahů se vůbec koncipují. Oproti tomu další dva problémy (Studená válka a Evropská integrace) sice jsou samozřejmě zajímavé a důležité, nicméně potíž tkví v tom, že se jedná o problémy zcela odlišného řádu. Na rozdíl od fundamentální povahy svých předchůdců v textu jsou totiž vztaženy jen ke konkrétní otázce a i když z nich vyplývají určité konsekvence pro povahu teorií mezinárodních vztahů, nemají výrazný potenciál k obecné debatě.

Navzdory uvedeným výhradám je však v každém případě nutno podotknout, že Petr Drulák napsal dobrou knihu. Šíří svého záběru, kvalitou zpracovaných zdrojů (zajímavý je např. seznam použité literatury, z níž autor vycházel; každý student mezinárodních vztahů ho totiž může chápat jako vcelku reprezentativní přehled klíčových publikací ve svém oboru) i úrovní zpracování nemá Drulákova práce v České republice prozatím obdoby, třebaže i v této více méně formální rovině by se daly najít body, v nichž by bylo vhodné knihu inovovat (viz např. chybějící poznámkový aparát, což je krok z didaktického hlediska sice pochopitelný, ale jinak ne zcela šťastný). Je nicméně zapotřebí jasně říci, že práce Petra Druláka je v současnosti nejlepším původním titulem v tomto oboru, který mají čeští zájemci o problematiku mezinárodních vztahů k dispozici.

*Pavel Pšeja, Fakulta sociálních studií
Masarykovy univerzity v Brně*